

K. M A R X

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

F. ENGELSIN JOHDANTO

Tässä esiteltävä teos ilmestyi vuonna 1849 „Uudessa Reinin Lehdessä”¹ pääkirjoitussarjana huhtikuun 4. pstä alkaen. Sen pohjana ovat esitelmät, jotka *Marx* piti vuonna 1847 Brysselin saksalaisessa työväenyhdistyksessä. Teoksen julkaiseminen jäi kesken; numerossa 269 julkaistun kirjoituksen lopussa annettu lupaus: „Jatkoa seuraa”, jäi täyttämättä, johon syynä oli silloin alkaneiden tapahtumien vyöry, venäläisten hyökkäys Unkariin, kapinat Dresdenissä, Iserlohnissa, Elberfeldissä, Pfalzissa ja Badenissa, mikä johti itse lehdenkin lakkauttamiseen (toukokuun 19. pnä 1849). Käsikirjoituksen jatkoa ei *Marxin* jäämistöstä ole löytynyt.

Erillisinä painoksina, kirjasina, „Palkkatyö ja pääoma” on ilmestynyt monta kertaa, viimeksi vuonna 1884 Hottingen-Zürichissä „Sveitsiläisen osuuskunnallisen kirjapainon” painamana. Nämä tähän asti ilmestyneet painokset ovat tarkasti alkutekstin mukaisia. Mutta kyseisen uusintapainoksen pitäisi propagandakirjasena levitä ainakin 10 000 kappaleena, ja siksi minun on täytynyt asettaa itselleni kysymys, hyväksyisikö *Marx* itsekään näissä oloissa tekstin painattamista uudelleen muutoksitta.

1840-luvulla *Marx* ei ollut vielä päättänyt poliittisen taloustieteen arvosteluaan. Se tapahtui vasta 1850-luvun lopulla. Sen vuoksi hänen kirjoituksensa, jotka ovat ilmestyneet ennen „Poliittisen taloustieteen arvostelun” ensimmäistä vihkoa (v. 1859), poikkeavat erinäisissä kohdissa vuoden 1859 jälkeen kirjoitetuista kirjoituksista ja sisältävät sanontoja ja kokonaisia lauseita, jotka

¹ „*Neue Rheinische Zeitung*” — ilmestyi Kölnissä vuoden 1848 kesäkuun 1. päivästä vuoden 1849 toukokuun 19. päivään. Sen päätoimittajana oli *Marx*. *Toim.*

myöhempien kirjoitusten kannalta katsoen tuntuvat nurinkurisilta ja jopa vääriiltäkin. On itsestään selvää, että tavallisissa, koko yleisölle tarkoitetuissa painoksissa olkoon sijansa myös tällä kirjoittajan henkiseen kehitykseen kuuluvalla aikaisemmalla näkökannalla ja että niin kirjoittajalla kuin yleisölläkin on kiistan oikeus siihen, että näitä aikaisempia kirjoituksia julkaistaan muutoksitta. Eikä edes unissanikaan tulisi mieleeni muuttaa niissä sanaakaan.

Toisin on laita, kun uusi painos on tarkoitettu kerrassaan yksinomaisesti käytettäväksi propagandaan työläisten keskuudessa. Tällöin Marx olisi varmasti saattanut tuon vanhan, vuodelta 1849 olevan esityksensä sopusointuun myöhemmän katsantokantansa kanssa. Ja olen varma siitä, että toimin hänen hengessään, kun teen *tähän painokseen* eräitä muutoksia ja lisäyksiä, jotka ovat tarpeellisia sellaisen sopusoinnun saavuttamiseksi kaikissa oleellisissa kohdissa. Sanon siis lukijalle etukäteen: tämä kirjanen ei ole sellainen, jollaiseksi Marx sen vuonna 1849 kirjoitti, vaan likipitään sellainen, jollaiseksi hän olisi sen kirjoittanut vuonna 1891. Alkuperäinen teksti on sitä paitsi levinnyt niin monilukuisina kappaleina, että sitä riittää siihen saakka, kunnes saan tilaisuuden julkaista sen jälleen muutoksitta kootuissa teoksissa.

Kaikki tekemäni muutokset koskevat yhtä kohtaa. Alkuperäisen teoksen mukaan työläinen myy työpalkasta kapitalistille *työnsä*: nykyisen tekstin mukaan — *työvoimansa*. Tämän muutoksen vuoksi olen velvollinen antamaan selityksen.— Selityksen työläisille, että he näkisivät, ettei meillä tässä ole kysymyksessä pelkkä sanainseulominen, vaan päinvastoin koko poliittisen taloustieteen eräs tärkein kohta. Selityksen porvareille, että he voisivat vakuuttua siitä, kuinka paljon nuo sivistymättömät työläiset, jotka voi helposti saada käsittämään vaikeimmatkin taloustieteelliset kysymykset, ovat niitä koppavia „sivistyneitä” ihmisiämme ylempänä, joille sellaiset pulmalliset kysymykset jäävät koko elämäniäksi selittämättömiksi.

Klassillinen poliittinen taloustiede¹ omaksui teollisesta käytännöstä sen yleisen käsityksen tehtaailijasta, että hän muka ostaa ja maksaa työläistensä *työn*. Tämä käsitys oli täysin riittävä tehtaailijan liiketoimintaa, kirjanpitoa ja hintalaskelmia varten. Naiivisti siirrettynä poliittiseen taloustieteeseen se aiheutti siellä aivan hämmästyttäviä hairahduksia ja sekasotkua.

¹ „...pidän klassillisena poliittisena taloustieteenä”, kirjoittaa Marx „Pääomassa”, „kaikkea W. Peftyn jälkeistä taloustiedettä, joka tutkii porvarillisten tuotantosuhteiden sisäistä yhteyttä” (*K. Marx, Pääoma, I osa, suom. painos, 1948, s. 107*). Klassillisen poliittisen taloustieteen huomattavimpia edustajia Englannissa olivat A. Smith ja D. Ricardo. *Toim.*

Poliittinen taloustiede joutuu toteamaan sen tosiasian, että kaikkien tavaroiden hinnat, siinä luvussa senkin tavarain hinta, jota se nimittää „työksi”, lakkaamatta vaihtelevat, että ne nousevat ja laskevat, mikä johtuu sangen moninaisista seikoista, jotka useinkaan eivät ole kerrassaan missään yhteydessä itse tavarain tuottamiseen, niin että näyttää kuin hinnat yleensä määräisi pelkkä sattuma. Heti kun poliittisesta taloustieteestä tuli tiede¹, sen ensimmäisiä tehtäviä oli löytää laki, joka piili tuon tavarain hintojen näennäisesti hallitsevan sattuman takana ja joka todellisuudessa itse hallitsi tätä sattumaa. Alituisesti vuoroin ylös, vuoroin alas heilahtelevien ja häilyvien tavarain hintojen piiristä se etsi kiinteää keskiötä, jonka ympärillä nämä heilumiset ja häilymiset tapahtuvat. Sanalla sanoen se lähti tavarain hinnoista löytääkseen niitä säännöstelevänä lakina olevan tavarain arvon, josta lähtien voitaisiin selittää kaikki hintavaihtelut ja johon ne kaikki lopulta voitaisiin jälleen johtaa.

Klassillinen poliittinen taloustiede saikin selville, että tavarain arvon määrää siihen sisältyvä ja sen tuottamiseen tarvittava työ. Tähän selitykseen se tyytyi. Ja mekin voimme toistaiseksi pysähtyä siihen. Vain väärinkäsitysten välttämiseksi katson tarpeelliseksi muistuttaa, että nykyisin tämä selitys on käynyt aivan riittämättömäksi. Vasta Marx tutki perinpohjaisesti työn arvoaluvaa ominaisuutta ja havaitsi tällöin, ettei kaikkalainen työ, joka näennäisesti tai jopa todellakin on välttämätön tavarain tuottamiseksi, anna kaikissa olosuhteissa tälle tavaralle sellaista arvon suuruutta, mikä vastaisi käytettyä työmäärää. Siis kun me nykyisin Ricardon kaltaisten taloustieteilijäin kanssa sanomme ilman muuta, että jonkin tavarain arvon määrää sen tuottamiseen tarvittava työ, niin edellytämme tällöin aina Marxin tekemiä varauksia. Se riittää tässä: muun löytää Marxilta teoksesta „Poliittisen taloustieteen arvostelua”, 1859, ja „Pääoman” ensimmäisestä osasta.

Mutta heti kun taloustieteilijät soveltivat tätä työhön perustuvaa arvon määrittelyä „työ”-tavarain, niin he joutuivat ristiriidasta toiseen. Mikä määrää „työn” arvon? Siihen sisältyvä välttämätön työ. Mutta kuinka paljon työtä sisältyy työläisten yhdessä päivässä, viikossa, kuukaudessa, vuodessa suorittamaan työhön? Päivän, viikon, kuukauden, vuoden työ. Jos työ on kaikkien arvojen mitta, niin „työn arvon” me voimme ilmaista vain työnä. Mutta me emme tiedä kerrassaan mitään yhden tunnin työn arvosta, jos tiedämme vain, että se on yhtä kuin yksi

¹ „Poliittinen taloustiede, vaikka se syntyikin nerokkaiden miesten päässä 17. vuosisadan lopulla, on ahtaammassa mielessä, siinä positiivisessa sanamuodossaan, jonka sille antoivat fysiokraatit ja Adam Smith, kuitenkin oleellisesti 18. vuosisadan luomus...” (F. Engels, Anti-Dühring, 1948, s. 141). Toim.

tunti työtä. Siten emme siis pääse hituistakaan lähemmäksi päämäärää. Me kierrämme yhä noiduttua kehää.

Silloin klassillinen poliittinen taloustiede yritti toista käännettä; se sanoi: tavarain arvo on yhtä kuin sen tuotantokustannukset. Entä mitä ovat työn tuotantokustannukset? Vastatakseen tähän kysymykseen taloustieteilijäin piti tehdä vähän väkivaltaa logiikalle. Itse työn tuotantokustannusten asemesta, jotka valitettavasti eivät ole saatavissa selville, he tutkivat, mitä ovat *työläisen* tuotantokustannukset. Ja nämä kustannukset voidaan saada selville. Ne vaihtelevat ajan ja olosuhteiden mukaan, mutta yhteiskunnan määrättyssä tilassa, määrättyllä seudulla ja määrättyllä tuotannonalalla nekin ovat määrätyn suuruisia, ainakin jokseenkin suppeissa puitteissa. Nykyään elämme kapitalistisen tuotannon herruuden oloissa, jolloin suuri, yhä kasvava väestöluokka voi elää vain, jos se tekee työpalkasta työtä tuotannonvälineiden — työkalujen, koneiden, raaka-aineiden ja elämänvälineiden — omistajille. Tämän tuotantotavan perustalla työläisen tuotantokustannukset ovat yhtä kuin se elämänvälineiden summa — tai niiden rahahinta — joka keskimäärin tarvitaan tekemään hänet työkykyiseksi, pitämään työkykyisenä ja korvaamaan hänet uudella työläisellä, kun hän vanhuuden, sairauden tai kuoleman johdosta joutuu pois riveistä, siis lisäämään työväenluokkaa tarpeellisessa määrässä. Olettakaamme, että noiden elämänvälineiden rahahinta olisi keskimäärin 3 markkaa päivältä.

Työläisemme saa siis kapitalistilta, joka pitää häntä työssä, palkkaa 3 markkaa päivältä. Kapitalisti panee hänet tekemään siitä, sanokaamme, 12 tuntia työtä päivässä. Ja tämä kapitalisti laskelmoi tällöin suunnilleen seuraavasti:

Olettakaamme, että työläisemme — konesepän — on tehtävä koneenosa, jonka hän valmistaa päivässä. Maksakoon raaka-aine — rauta ja messinki tarpeellisen ennakkokäsittelyn saaneessa muodossa — 20 markkaa. Tehkään höyrykoneen hiilenkulutus, tämän höyrykoneen, sorvin ja muiden työläisemme käyttämien työvälineiden kuluminen yhtä päivää ja yhtä työläistä kohti laskettuna yhden markan arvon. Yhden päivän palkka tekee olettamuksemme mukaan 3 markkaa. Yhteensä koneenosaamme kulutetaan 24 markkaa. Mutta kapitalisti laskee saavansa siitä asiakkailtaan keskimäärin 27 markan hinnan, siis 3 markkaa enemmän, kuin häneltä meni kuluihin.

Mistä tulevat nuo 3 markkaa, jotka kapitalisti panee taskuunsa? Klassillisen poliittisen taloustieteen väitteen mukaan tavarat myydään keskimäärin niiden arvosta, ts. hintaan, joka vastaa noihin tavaroihin sisältyvää välttämätöntä työmäärää. Siis koneenosamme keskimääräinen hinta — 27 markkaa — olisi yhtä kuin sen arvo, yhtä kuin siihen sisältyvä työ. Mutta näistä

27 markasta 21 markkaa oli arvoja, jotka olivat olemassa jo ennen kuin koneseppämme alkoi työnteon. 20 markkaa oli raaka-aineissa ja 1 markka hiilessä, joka työn aikana poltettiin, ja koneissa ja työkaluissa, joita tällöin käytettiin ja joiden käyttökuntoisuus aleni vastaavan määrän arvossa. Jää 6 markkaa, jotka yhdistettiin raaka-aineen arvoon. Mutta nämä 6 markkaa voivat itse taloustieteilijöidemmekin oletuksen mukaan syntyä vain työstä, jonka työläisemme yhdisti raaka-aineeseen. Hänen kaksitoistatuntinen työnsä loi täten 6 markan suuruisen uuden arvon. Hänen kaksitoistatuntisen työnsä arvo olisi siis 6 markkaa. Ja siten olisimme siis vihdoinkin saaneet tietää, mitä on „työn arvo“.

„Odotahan!” huudahtaa koneseppämme. „Kuusi markkaa? Mutta minähän olen saanut vain kolme! Kapitalistini vannoo kiven kovaan, että kaksitoistatuntisen työni arvo on vain kolme markkaa ja nauraa minulle, jos vaadin kuutta. Lyökös tämä yhteen?”

Jos kohta aikaisemmin jouduimme työn arvomme kanssa noiduttuun kehään, niin nyt olemme sotkeutuneet kerrassaan ratkaisemattomaan ristiriitaan. Etsimme työn arvoa, mutta löysimme enemmän kuin tarvitsemme. Työläiselle on kaksitoistatuntisen työn arvo 3 markkaa, mutta kapitalistille 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työmiehelle palkkana ja panee 3 omaan taskuunsa. Työllä olisi siis ei yksi, vaan kaksi arvoa, vieläpä aivan erilaista arvoa!

Ristiriita käy vieläkin järjettömämmäksi, jos pelkistämme rahana ilmaistun arvon työajaksi. Kahdentoistatuntin työssä luodaan 6 markan suuruisen uusi arvo. Siis 6 tunnissa 3 markkaa — summa, jonka työmies saa kaksitoistatuntisesta työstä. Kaksitoistatuntisesta työstä työmies saa vastikkeeksi 6 tunnin työn tuotteen. Siis joko työllä on kaksi arvoa, joista toinen on kaksi kertaa suurempi kuin toinen, tai 12 on yhtä kuin 6! Kummassakin tapauksessa päädytään ilmeiseen järjettömyyteen.

Vaikka kuinka yrittäisimme puoleen ja toiseen, me emme pääse tästä ristiriidasta, niin kauan kuin puhumme työn ostosta ja myynnistä ja työn arvosta. Ja niin kävi taloustieteilijöidenkin. Klassillisen poliittisen taloustieteen viimeinen haara, Ricardon koulukunta, kärsi haaksirikon pääasiallisesti siksi, ettei se voinut ratkaista tätä ristiriitaa. Klassillinen poliittinen taloustiede joutui umpikujaan. Se mies, joka löysi ulospääsyn tästä umpikujasta, oli Karl Marx.

Ne, mitä taloustieteilijät olivat pitäneet „työn” tuotantokustannuksina, eivät olleet työn, vaan elävän työläisen tuotantokustannuksia. Ja se, mitä tämä työläinen myi kapitalistille, ei ollut työläisen työtä. „Hetimitä kun hänen työnsä on todella alkanut”, sanoo Marx, „se lakkaa kuulumasta työläiselle, eikä hän

siis enää voi sitä myydä”. Hän siis voisi myydä korkeintaan *tulevan* työnsä, ts. sitoutua suorittamaan määrätyn työn määrättyssä ajassa. Mutta silloin hän ei myy työtä (jonka toki pitää ensin olla tehty), vaan asettaa työvoimansa kapitalistin käytettäväksi määrätystä maksusta määrätyn ajaksi (päiväpalkan aikana) tai määrättyä työsuoritusta varten (kappalepalkan aikana): hän antaa vuokralle eli myy *työvoimansa*. Mutta tämä työvoima on kiinni työläisen persoonassa ja siitä erottamaton. Sen vuoksi sen tuotantokustannukset lyöväät yhteen hänen tuotantokustannustensa kanssa; ne, mitä taloustieteilijät nimittivät työn tuotantokustannuksiksi, ovatkin juuri työläisen ja siten työvoiman tuotantokustannuksia. Ja näin muodoin voimme palata työvoiman tuotantokustannuksista työvoiman *arvoon* ja määritellä sen yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrän, mikä tarvitaan määrätyn laatuisten työvoiman tuottamiseen, minkä Marx tekikin työvoiman ostoa ja myyntiä koskevassa kohdassa („Pääoma”, 1. osa, 4. luku, 3¹).

Entä mitä tapahtuu sen jälkeen, kun työläinen on myynyt kapitalistille työvoimansa, ts. asettanut sen kapitalistin käytettäväksi edeltäkäsän sovitusta palkasta — päivä- tai kappalepalkasta? Kapitalisti vie työläisen työpajaansa tai tehtaaseensa, jossa jo ovat kaikki työssä tarvittavat esineet: raaka-aineet, apuaineet (hiili, väriaineet jne.), työkalut, koneet. Siellä työläinen ryhtyy raatamaan. Olkoon hänen palkkansa päivältä 3 markkaa kuten ennenkin — jota paitsi samantekevää on, saako hän ne päivä- tai kappalepalkkana. Niin ikään oletamme tässä jälleen, että käytettyihin raaka-aineisiin työläinen lisää kahdessa-toista tunnissa työllään 6 markan edestä uutta arvoa, jonka kapitalisti realisoi myydessään valmiin tuotteen. Niistä hän maksaa työläiselle tälle kuuluvat 3 markkaa, mutta toiset 3 markkaa hän pitää itse. Mutta jos työläinen tuottaa kahdessa-toista tunnissa 6 markan suuruisen arvon, niin 6 tunnissa hän luo 3 markan suuruisen arvon. Hän on siis, tehtyään työtä kapitalistille 6 tuntia, jo korvannut tälle arvon vastineena ne 3 markkaa, jotka hän sai työpalkkana. Kuuden työtunnin kuluttua molemmat ovat kuitit keskenään, kumpikaan ei ole toiselleen penniäkään velkaa.

„Odotahan!”, huutaa nyt kapitalisti. „Olen palkannut työläisen koko päiväksi, kahdessa-toista tunniksi. Mutta kuusi tuntia on vain puoli päivää. Äkkiä siis takaisin tekemään loput 6 tuntia työtä, vasta silloin olemme kuitit!” Ja työläisen on todellakin noudatettava „vapaaehtoisesti” tekemäänsä sopimusta, jonka mukaisesti hän sitoutui 6 työtuntia maksavasta työn tuotteesta työskentelemään kokonaista 12 tuntia.

¹ Ks. K. Marx; Pääoma, 1 osa, ss. 178—187 (suom. painos). Toim.

Samoin on laita kappalepalkalla oltaessa. Olettakaamme, että työläisemme valmistaa kahdessatoista tunnissa tavaraa 12 kappaletta. Kutakin kappaletta kohti tekevät raaka-aineet ja koneiden kuluminen 2 markkaa ja kukin kappale myydään $2\frac{1}{2}$ markasta. Näin muodoin ehtojen ollessa muuten samanlaisia kuin aikaisemminkin kapitalisti maksaa työläiselle 25 pfenningiä kappaleelta; 12 kappaleelta se tekee 3 markkaa, jotka ansaitakseen työläinen tarvitsee 12 tuntia. Kapitalisti saa 12 kappaleesta 30 markkaa; kun siitä vähennetään 24 markkaa raaka-aineisiin ja kulumiseen, jää 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työpalkkana ja loput panee omaan taskuunsa. Käy samoin kuin edelläkin. Tässäkin työläinen työskentelee 6 tuntia itseään varten, ts. korvatakseen palkkansa ($\frac{1}{2}$ tuntia jokaisesta tunnista 12 tunnin aikana), ja 6 tuntia kapitalistia varten.

Vaikeus, johon parhaimpienkin taloustieteilijöiden ponnistukset murtuivat, niin kauan kun he pitivät lähtökohtanaan „työn” arvoa, katoaa heti, kun otamme sen asemesta lähtökohdaksi „työvoiman” arvon. Nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme työvoima on tavaraa, samaa tavaraa kuin kaikki muukin, mutta kuitenkin aivan erikoista tavaraa. Sillä on näet erikoinen ominaisuus olla arvoa luovaa voimaa, arvon lähteenä, vieläpä — asiaankuuluvalla tavalla käytettynä — suuremman arvon lähteenä kuin mikä sillä itsellään on. Tuotannon nykyisen tilan vallitessa ihmisen työvoima ei tuota ainoastaan päivässä suurempaa arvoa, kuin mitä sillä itsellään on ja mitä se maksaa; jokaisen uuden tieteellisen löydön, jokaisen uuden teknillisen keksinnön ansiosta tämä työvoiman päivittäiset kustannukset ylittävä työvoiman päivittäin tuottama ylijäämä kasvaa; siis se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläinen työskentelee päiväpalkkansa korvaukseksi, lyhenee, ja toisaalta se osa työpäivästä, jonka kuluessa hänen pitää lahjoittaa työnsä kapitalistille saamatta siitä maksua, pitenee.

Ja sellainen on koko nykyisen yhteiskuntamme taloudellinen järjestelmä: työväenluokka yksin luo kaikki arvot. Sillä arvo on vain työn toinen ilmaisumuoto, se ilmaisumuoto, jolla nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme merkitään tiettyyn tavarahan sisältyvän yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrä. Mutta nämä työläisten tuottamat arvot eivät kuulu työläisille. Ne kuuluvat niille, jotka omistavat raaka-aineet, koneet, työkalut ja ennakkomaksuvälineet, jotka suovat näille omistajille mahdollisuuden ostaa työväenluokan työvoimaa. Siis koko tuottamastaan tuotemäärästä työväenluokka saa takaisin vain osan. Ja kuten vastikään näimme, toinen osa, jonka kapitalistiluokka pidättää itselleen ja jakaa korkeintaan ehkä maanomistajaluokan kanssa, suurenee jokaisen uuden keksinnön ja löydön jälkeen, samalla kun työväenluokalle tuleva osa (henkeä kohti lasket-

tuna) suurenee vain hyvin hitaasti ja vähän tai ei ollenkaan, ja saattaapa se tietyissä oloissa pienetäkin.

Mutta nämä yhä nopeammin toisiaan syrjäyttävät keksinnöt ja löydöt, tuo ennenkuulumattomissa mitoissa päivä päivältä kasvava inhimillisen työn tuottavuus aiheuttaa loppujen lopuksi konfliktin, jonka tuloksena nykyinen kapitalistinen talous on tuhoutuva. Toisaalla on äärettömiä rikkauksia ja ylenmäärin tuotteita, joita ostajat eivät voi lunastaa. Toisaalla ovat yhteiskunnan suuret joukot, jotka ovat proletarisoituneet, muuttuneet palkkатыöläisten joukoiksi ja juuri siksi tulleet kykenemättömiksi hankkimaan itselleen tuota tuotteiden ylijäämää. Yhteiskunnan jakaantuminen pieneksi, suhteettoman rikkaaksi luokaksi ja suurreksi omaisuutta vailla olevien palkkатыöläisten luokaksi on saanut aikaan sen, että tämä yhteiskunta on tukehtumassa omaan yltäkylläisyyteensä, samalla kun valtaenemmistö sen jäsenistä on häidin tuskin turvattu tai ei ole lainkaan turvattu äärimmäiseltä puutteelta. Tämä tila käy päivä päivältä yhä järjettömämmäksi ja — tarpeettommammaksi. Se *täytyy* poistaa, ja se *voidaan* poistaa. Uusi yhteiskuntajärjestelmä on mahdollinen, järjestelmä, josta nykyiset luokkaeroavaisuudet ovat hävinneet ja jossa — ehkä lyhyen, hieman tiukan, mutta joka tapauksessa moraalisesti varsin hyödyllisen siirtymäkauden jälkeen — yhtäläisen työvelvollisuuden vallitessa käyttämällä ja kehittämällä suunnitelmallisesti yhteiskunnan kaikkien jäsenten jo olevia valtavia tuotantovoimia myös elämän- ja nautinnonvälineet, kaikkien ruumiillisten ja henkisten kykyjen kehittämisen ja soveltamisen välineet saatetaan yhtäläisesti ja yhä täydellisemmin kaikkien käytettäviin. Ja siitä, että työläiset ovat yhä lujemmin päättäneet taistella tämän uuden yhteiskuntajärjestelmän saavuttamiseksi, tulee olemaan osoituksena valtameren kummallakin puolella huomina Toukokuun 1. päivä ja toukokuun kolmannen päivän sunnuntai¹.

Friedrich Engels

Lontoossa, toukokuun 30. pñä 1891

*Kirjoittanut F. Engels esipuheeksi
K. Marxin „Palkkатыö ja pääoma“
teoksen erilliseen laitokseen, joka ilmestyi
Berliinissä 1891*

*Julkaistaan vuoden 1891 painoksen
tekstin mukaan
Käännös saksasta*

¹ Englannin trade unionit viettivät proletariaatin kansainvälistä juhlapäivää toukokuun 1. päivän jälkeisenä sunnuntaina, joka v. 1891 sattui toukokuun 3. päiväksi. *Toim.*

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA

I

Eri tahoilta on meitä moitittu siitä, ettemme ole esittäneet *taloudellisia suhteita*, jotka ovat nykyisten luokkataistelujen ja kansallistaistelujen aineellisena perustana. Olemme järjestelmällisesti kajoanneet näihin suhteisiin vain silloin, kun ne välittömästi ovat työntyneet esiin poliittisissa yhteentörmäyksissä.

Ennen kaikkea on pitänyt seurata päivätapahtumissa ilmenevää luokkataistelua ja todistaa kokemuseräisesti jo olevan ja päivittäin muodostuvan uuden historiallisen aineiston nojalla, että samalla kun kukistui työväenluokka, joka oli tehnyt helmikuun ja maaliskuun¹, voitettiin myös sen vastustajat — Ranskan porvarillis-tasavaltalaiset, koko Euroopan mannermaan feodaalista yksinvaltaa vastaan taistelleet porvaris- ja talonpoikaisluokat; että „säädylisen tasavallan” voitto Ranskassa oli samalla niiden kansojen häviö, jotka helmikuun vallankumoukseen olivat vastanneet sankarillisilla itsenäisyssodilla; ja lopuksi, että vallankumouksellisten työläisten tultua voitetuiksi Eurooppa vajosi takaisin vanhaan kaksinkertaiseen orjuuteensa, *englantilais-venäläiseen* orjuuteen. Kesäkuun taistelu Pariisissa, Wienin kukistuminen, Berliinin vuoden 1848 marraskuun tragikomedialla, Puolan, Italian ja Unkarin epätoivoiset ponnistukset, Irlannin nälänhätä — nämä olivat niitä tärkeimpiä tapahtumia, joissa porvariston ja työväenluokan välinen eurooppalainen luokkataistelu ilmeni ja joiden nojalla me olemme todistaneet, että jokaisen vallankumouksellisen kapinan, näyttäköön sen päämäärä olevan kuinka kaukana tahansa luokkataistelusta, täytyy kukistua, kunnes vallankumouksellinen työväenluokka voittaa, että jokainen yhteiskunnallinen uudistus jää unelmaksi, kunnes proletarinen vallankumous ja feodaalinen vastavallankumous ryhtyvät miekanmittelyyn *maailmansodassa*. Esityksessämme, kuten todellisuudessakin, *Belgia* ja *Sveitsi* olivat suuren historiallisen panoraaman tragikoomillisia karikatyyrisiä laatuksia, toinen on porvarillisen yksinvallan mallivaltio, toinen — porvarillisen tasavallan mallivaltio, molemmat ovat valtioita, jotka kuvittelevat olevansa yhtä riippumattomia niin luokkataistelusta kuin eurooppalaisesta vallankumouksestakin.

¹ So. vallankumouksen 23.—24. p:nä helmikuuta 1848 Pariisissa, 13. p:nä maaliskuuta Wienissä ja 18. p:nä maaliskuuta Berliinissä. *Toim.*

Nyt, kun lukijamme ovat nähneet vuoden 1848 luokkataistelun, joka sai valtavat poliittiset muodot, on aika ryhtyä tutkimaan lähemmin itse taloudellisia olosuhteita, joihin porvaristo ja sen luokkaherruuden olemassaolo samoin kuin työläisten orjuuskin perustuvat.

Esityksessämme tulee olemaan kolme suurempaa osaa: 1. *palkkatyön* suhde *pääomaan*, työläisen orjuus, kapitalistin herruus; 2. *porvariston keskiluokkien ja niin sanotun talonpoikaissäädyn väistämätön perikato nykyisen järjestelmän vallitessa*; 3. *Euroopan eri kansakuntien porvarisluokkien joutuminen maailmanmarkkinoiden itsevaltiaan — Englannin — kaupallisen orjuutuksen ja riiston alaisiksi.*

Koetamme esittää asian mahdollisimman yksinkertaisesti ja kansantajuisesti edellyttämättä poliittisen taloustieteen alkeellisimpienkaan käsitteiden tuntemusta. Tahdomme, että työläiset ymmärtäisivät meitä. Ja lisäksi yksinkertaisimpiinkin taloudellisiin suhteisiin nähden vallitsee Saksassa mitä kummallisintietämättömyys ja käsitteiden sekaannus alkaen nykyolojen patenttipuolustajista aina *sosialistisiin ihmepaimeniin ja väärinymmärrettyihin valtiollisiin neroihin asti*, joita hajanaisessa Saksassa on vielä runsaammin kuin maanisä.

Siis ensiksikin ensimmäinen kysymys: *Mitä on työpalkka? Mikä sen määrää?*

Jos työläisiltä kysyttäisiin: „Suuriko on työpalkanne?“, niin toinen heistä vastaisi: „Saan isännältäni markan työpäivältä“, toinen: „Saan 2 markkaa“ jne. Riippuen siitä, millä työalalla he työskentelevät, he ilmoittaisivat erisuuruisen rahasumman, jonka kukin saa vastaavalta porvarilta määrätyn työn suorittamisesta, esim. kangaskyynärän kutomisesta tai painoarkin latomisesta. Huolimatta heidän ilmoitustensa erilaisuudesta, yhdessä kohdin ne kumminkin lyövät yhteen: työpalkka on se rahasumma, jonka kapitalisti maksaa määrätystä työajasta tai määrätyn työn suorittamisesta.

Näyttää siis siltä kuin kapitalisti *ostaisi* heidän työnsä rahalla. Rahasta *myyvät* he hänelle työnsä. Siltä kumminkin vain näyttää. Todellisuudessa he myyvät kapitalistille rahasta *työvoimansa*. Kapitalisti ostaa tämän työvoiman päiväksi, viikoksi, kuukaudeksi jne. Ja ostettuaan sen, hän käyttää sitä teettämällä työläisillä sovitun ajan työtä. Samalla rahasummalla, millä kapitalisti osti heidän työvoimansa, esim. 2 markalla, hän olisi voinut ostaa kaksi naulaa sokeria tai tietyn määrän jotakin muuta tavaraa. Ne 2 markkaa, joilla hän osti 2 naulaa sokeria, ovat 2 sokerinaulan *hintaa*. Ne 2 markkaa, joilla hän osti työvoiman käyttöönsä kahdeksitoista tunniksi, ovat kahdentoista tunnin

työnteon hinta. Työvoima on siis tavaraa aivan samassa määrässä kuin sokerikin. Edellistä mitataan kellon avulla, jälkimmäistä vaa'alla.

Tavaransa — työvoimansa — työläiset vaihtavat kapitalistien tavarahan — rahaan — ja tämä vaihtaminen tapahtuu lisäksi tiettyssä suhteessa. Niin paljon rahaa niin kauan kestäneestä työvoiman käyttämisestä. Kaksitoistatuntisesta kutomisesta 2 markkaa. Mutta eivätkö nämä 2 markkaa merkitse kaikkia muita tavaroita, joita voi ostaa 2 markalla? Työläinen on siis itse asiassa vaihtanut tavaransa — työvoiman — toisiin kaikenlaatuisiin tavaroihin, ja vieläpä tiettyssä suhteessa. Antaessaan työläiselle 2 markkaa kapitalisti antoi hänelle tietyn määrän lihaa, vaatteita, puita, valoa jne. vaihtaan ne hänen työpäiväänsä. Nuo 2 markkaa ilmaisevat siis sen suhteen, jossa työvoima vaihdetaan muihin tavaroihin, työläisen työvoiman *vaihtoarvon*. Rahassa ilmaistua jonkin tavaran vaihtoarvoa sanotaankin sen *hinnaksi*. *Työpalkka* on siis vain erikoisnimi työvoiman hintaa varten, jota tavallisesti sanotaan *työn hinnaksi*, erikoisnimi tuota omalaatuista tavaraa varten, jolla ei ole muuta säiliötä, kuin ihmisliha ja -veri.

Ottakaamme mikä työläinen tahansa, esim. kankuri. Kapitalisti antaa hänelle kangaspuut ja langan. Kankuri ryhtyy työhön, ja langasta tulee palttinaa. Kapitalisti ottaa palttinan ja myy sen esim. 20 markasta. Onko nyt kankurin palkka *osa* palttinasta, 20 markasta, hänen työnsä tuotteesta. Ei suinkaan. Saihan kankuri työpalkkansa kauan ennen kuin palttina myytiin, ehkäpä kauan ennen kuin se tuli valmiiksi kudotuksikaan. Kapitalisti ei siis maksa tätä palkkaa sillä rahalla, jonka hän saa palttinasta, vaan hän maksaa sen ennen varatulla rahalla. Niinkuin kangaspuut ja lanka eivät ole sen kankurin tuotetta, jolle ne antoi isäntä, niin eivät myöskään ole sitä ne tavarat, joita hän saa vaihtaessaan oman tavaransa — työvoimansa. Ehkäpä isäntä ei ollenkaan löytänyt ostajaa palttinalleen. Ehkei hän saanut myynnissä edes sitä, mikä meni työpalkkaan. Ehkä hän myy sen kutomapalkkaan nähden hyvinkin edullisesti. Se ei ensinkään kuulu kankuriin. Omistamansa omaisuuden, pääomansa, osalla kapitalisti ostaa kankurin työvoiman, aivan samoin, kuin hän omaisuutensa toisella osalla osti raaka-aineen — langan — ja työvälineen — kangaspuut. Tehtyään nämä ostokset, ja näihin ostoksiin kuuluu palttinan tuottamiseen tarpeellinen työvoima, hän tuottaa vain *hänelle kuuluvilla raaka-aineilla ja työvälineillä*. Viimeksi mainittuihin kuuluu nyt epäilemättä myös kunnan kankurimme, jolla samoin kuin kangaspuillakaan ei ole osuutta tuotteeseen tai tuotteen hintaan.

Työpalkka ei siis ole työläisen osa hänen tuottamastansa tavarasta. Työpalkka on jo olemassa olevasta tavarasta se osa,

jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.

Työvoima on siis tavaraa, jonka sen omistaja, palkkatyöläinen, myy pääomalle. Miksi hän sen myy? Elääkseen.

Mutta työvoiman käyttäminen, työ, on työläisen omaa elintoimintaa, hänen elämänsä ilmenemistä. Ja tämän *elintoiminnan* myy hän toiselle turvatakseen itsensä välttämättömillä *elämänvälineillä*. Hänen elintoimintansa on hänelle siis vain elämisen keino. Hän tekee työtä elääkseen. Hän ei itse laske työtä elämäkseen, pikemmin se on hänen elämänsä uhrausta. Se on tavara, jonka hän on huutokaupannut toiselle. Hänen toimintansa tulokkaan ei sen vuoksi ole hänen toimintansa tarkoitus. Hän ei tuota itseään varten sitä silkkiä, jota hän kutoo, sitä kultaa, jonka hän nostaa kaivoksesta, sitä palatsia, jota hän rakentaa. Itseen varten hän tuottaa *työpalkkansa*, ja silkki, kultaa, palatsi muuttuu hänen osaltaan tietyksi määräksi elämänvälineitä, ehkäpä puuvillanutuksi, kuparikolikoksi ja kellariasunnoksi. Ja onko työläisestä, joka 12 tuntia kutoo, kehrää, poraa, sorvaa, rakentaa, lapioi, hakkaa kiviä, kantaa jne.— onko hänestä tämä kaksitoistatuntinen kutominen, kehrääminen, poraaminen, sorvaaminen, rakentaminen, lapiointi, kivien hakkaaminen hänen elämänsä ilmenemistä, elämää? Päinvastoin. Hänen elämänsä alkaa, kun tämä toiminta lakkaa, pöydän ääressä, ravintolan penkillä, vuoteessa. Kaksitoistatuntisella työllä ei sitä vastoin ole hänelle mitään merkitystä kutomisena, kehräämisena, poraamisena jne., vaan *ansaitsemisena*, joka saattaa hänet pöydän ääreen, ravintolan penkille, antaa vuoteen. Jos silkkimato kutoisi, pitääkseen yllä toukkaelämäänsä, se olisi täydellinen palkkatyöläinen. Työvoima ei ole aina ollut tavaraa. Työ ei ole aina ollut palkkatyötä, so. *vapaata työtä*. Orja ei myynyt työvoimaansa orjanomistajalle, samoin kuin ei härkäkään myy työtään talonpojalle. Orja on työvoiminen kerta kaikkiaan myyty omistajalleen. Hän on tavaraa, joka voi siirtyä omistajalta toiselle. Hän *itse* on tavaraa, mutta työvoima ei ole hänen tavaransa. *Maaorja* myy vain osan työvoimastaan. Ei hän saa palkkaa maanomistajalta: päinvastoin maanomistaja saa häneltä pakkoveroa.

Maaorja kuuluu maahan ja tuottaa hedelmiä tilanherralle. *Vapaa työläinen* sitä vastoin myy itsensä, ja vieläpä vähittäin. Päivästä toiseen hän myy huutokaupalla 8, 10, 12, 15 tuntia elämästään enimmän tarjoavalle, raaka-aineiden, työvälineiden ja elintarpeiden omistajalle, so. kapitalistille. Työläinen ei kuulu omistajalle eikä maahan, mutta 8, 10, 12, 15 tuntia hänen jokapäiväisestä elämästään kuuluu sille, joka ne ostaa. Työläinen jättää kapitalistin, jolle hän on vuokrannut itsensä, niin usein kuin tahtoo, ja kapitalisti erottaa hänet niin usein kuin hyväkseen näkee, niin pian kun ei enää saa hänestä hyötyä tai

tavoittelemaansa hyötyä. Mutta työläinen, jonka ainoana tulolähteenä on työvoiman myyminen, ei voi luopua *koko ostajien luokasta*, so. *kapitalistiluokasta*, luopumatta olemassaolostaan. Hän ei kuulu jollekulle kapitalistille, vaan koko kapitalistiluokalle; ja hänen oma asiansa on hankkia itselleen isäntä, toisin sanoen löytää ostaja tästä kapitalistiluokasta.

Ennen kuin nyt ryhdymme lähemmin tarkastelemaan pääoman ja palkkatyön välistä suhdetta, esitämme lyhyesti ne yleisimmät seikat, jotka tulevat otetuksi huomioon työpalkkaa määrätessä.

Työpalkka on, kuten olemme nähneet, määrätyn tavaran — työvoiman — *hintaa*. Työpalkan määräävät siis samat lait, jotka määräävät jokaisen muunkin tavaran hinnan. Herää siis kysymys, *kuinka määräytyy tavaran hinta?*

II

Mikä määrää tavaran *hinnan?*

Ostajien ja myyjien välinen kilpailu, kysynnän suhde tarjontaan. Kilpailu, joka määrää tavaran hinnan, on *kolmipuolinen*.

Useat myyjät tarjoavat samaa tavaraa. Se, joka myy halvimmalla yhtä hyviä tavaroita, on varma siitä, että hän lyö muut myyjät laudalta ja varmistaa itselleen suurimman menekin. Myyjät taistelevat siis keskenään menekistä, markkinoista. Kukin heistä tahtoo myydä, myydä mahdollisimman paljon ja myydä mikäli mahdollista yksin, syrjäyttäen muut myyjät. Toinen myy sen vuoksi huokeammalla kuin toinen. *Myyjien kesken käydään siis kilpailua, joka alentaa* heidän tarjoamiensa tavarain *hintaa*.

Mutta myös *ostajien kesken* käydään kilpailua, joka puolestaan *korottaa* tarjolla olevien tavaroiden hintaa.

Vihdoin käydään *kilpailua ostajien ja myyjien kesken*; edelliset tahtovat ostaa mahdollisimman halvalla, jälkimmäiset myydä mahdollisimman kalliista. Tämän ostajien ja myyjien välisen kilpailun tulos riippuu siitä, missä suhteessa kilpailun molemmat edellä mainitut puolet ovat toisiinsa, so. missä kilpailu on voimakkaampaa, ostajien joukossa vaiko myyjien joukossa. Teollisuus vie taisteluun toisiaan vastaan kaksi sotajoukkoa, joiden kummankin omissa riveissä jälleen käydään omien osastojen välillä taistelua. Voiton saa vastustajastaan se sotajoukko, jonka riveissä keskinäistä tappelua on vähemmän.

Otaksukaamme, että markkinoilla on 100 puuvillapakkaa ja samanaikaisesti ostajia 1000 puuvillapakalle. Tässä tapauksessa on siis kysyntä kymmenen kertaa suurempi kuin tarjonta. Ostajien keskinäinen kilpailu tulee siis olemaan sangen voimakas, jokainen heistä tahtoo saada itselleen edes yhden ja, jos

mahdollista, kaikki 100 pakkaa. Tämä esimerkki ei ole mikään mielivaltainen oletamus. Kaupan historiassa olemme eläneet puuvillakadon kausia, jolloin muutamat keskenään liittoutuneet kapitalistit yrittivät ostaa itselleen, ei 100 pakkaa, vaan maapallon koko puuvillavarat. Mainitussa tapauksessa jokainen ostaja koettaa siis lyödä muut laudalta tarjoamalla puuvillapakasta suhteellisesti korkeamman hinnan. Puuvillanmyyjät, jotka näkevät vihollisen sotajoukon osastojen olevan mitä kiivaimmassa keskinäisessä taistelussa ja ovat aivan varmoja 100 pakkanza menekistä, varovat ryhtymästä keskenään tappeluun, etteivät alentaisi puuvillanhintoja nyt, kun heidän vastustajansa kilpailevat keskenään kinnatakseen ne korkealle. Myyjien sotajoukon keskuudessa koittaa siis äkkiä rauha. He seisovat *yhtenä* miehenä ostajia vastassa kädet filosofisesti ristissä, eikä heidän vaatimuksillaan olisi mitään rajoja, ellei yksinpä tunkeilevimpienkin ostohaluisten tarjouksilla olisi sangen tiettyjä rajojansa.

Jos siis jonkin tavarantarjontaa on heikompi kuin tuon tavarantarkkysyntä, niin kilpailu myyjien kesken on vähäistä tai puuttuu kokonaan. Samassa suhteessa kuin tämä kilpailu vähenee, kasvaa kilpailu ostajien kesken. Tulos: enemmän tai vähemmän huomattava tavarantarkkysyntä.

Tunnettua on, että useimmin käy päinvastoin ja päinvastaisintuloksin. Tarjontaa on melkoisesti kysyntää suurempi: epätoivoitonen kilpailu myyjien kesken; ostajien puute: tavarantarkkymintä pilahintoihin.

Mutta mitä on hintojen nouseminen, laskeminen, mitä on korkea hinta, alhainen hinta? Hiekkajyvä on korkea mikroskoopintläpi tarkasteltuna, ja torni on matala vuoreen verrattuna. Ja jos kysyntä ja tarjontantarkkysuhde määrää hintantarkkya, niin mikä sitten määrää kysyntäntarkkya ja tarjontantarkkysuhteen?

Kääntykäämme ensimmäisen vastaan sattuvan porvarintarkkyleen. Hän ei mieti hetkeäkään ja lyö poikki kuin uusi Aleksanteri Suuri tämän metafyyssisen solmun kertomataululla. Jos myymäntarkkya tavarantarkkya valmistaminen on maksanut minulle 100 markkaa, sanoo hän meille, ja myydessäntarkkya saan tästä tavarantarkkya 110 markkaa — tietysti vuoden mittantarkkya —, niin on se tavallintarkkya, säädyllintarkkya, kohtalaintarkkya voitto. Mutta jos myydessäntarkkya saan 120, 130 markkaa, niin se on korkeatarkkya voitto; ja jos saisintarkkya peräti 200 markkaa, niin se olisi poikkeuksellintarkkya, suunnatontarkkya voitto. Mikä siis on porvarintarkkya voiton mittantarkkya? Häntarkkya tavarantarkkya *tuotantarkkya*. Jos hän vaihtaessaantarkkya tämän tavarantarkkya saa muita tavarantarkkya sellaintarkkya määrän, minkä valmistaminen on maksanut vähemmäntarkkya, niin hän on kärsintarkkya tappiota. Jos hän tavarantarkkya vaihtaessaantarkkya saa vastikkeeksi muita tavarantarkkya sellaintarkkya määrän, minkä valmistaminen on maksanut enemmäntarkkya, niin hän on voittantarkkya. Ja voiton suurentarkkya mintarkkya ja pienentarkkya mintarkkya hän laskee niiden asteiden mukaan, mitkä

hänen tavaransa vaihtoarvo on nollan — *tuotantokustannusten* — ala- tai yläpuolella.

Olemme nyt nähneet, kuinka kysynnän ja tarjonnan vaihteleva suhde saa aikaan vuoroin hintojen nousua, vuoroin laskua, vuoroin korkeita, vuoroin alhaisia hintoja. Jos vähäisen tarjonnan tai suhteettomasti kasvaneen kysynnän vuoksi jonkin tavarahan hinta melkoisesti nousee, niin jonkin toisen tavarahan hinta on samassa suhteessa välttämättömästi laskenut; sillä jonkin tavarahan hinta ilmaisee rahassa vain sen suhteen, jossa toisia tavaroita siihen vaihdetaan. Jos esim. silkkikangaskyynärän hinta nousee 5 markasta 6 markkaan, niin hopean hinta on silkkikankaaseen verraten laskenut, ja samoin kaikkien muidenkin tavarain hinta, joiden hinnat ovat pysyneet entisellään, on laskenut suhteessa silkkikankaan hintaan. Niitä on vaihdossa annettava nyt suurempi määrä samanlaisen silkkitavaramäärän saamiseksi. Mikä on seurauksena jonkin tavarahan hinnan nousemisesta? Suuria määriä pääomaa siirtyy tälle kukoistavalle teollisuudenalalle, ja tätä pääomien siirtymistä edullisemmalle teollisuudenalalle kestää niin kauan, kunnes voitto tällä teollisuudenalalla laskee tavanomaiselle tasolle tai, paremmin sanoen, niin kauan kunnes ylituotanto alentaa sen tuotteiden hinnan alle tuotantokustannusten.

Päinvastoin. Jos jonkin tavarahan hinta laskee alle tuotantokustannusten, niin pääomat vetäytyvät pois tämän tavarahan tuotannosta. Lukuunottamatta sitä tapausta, jolloin jokin teollisuuden haara ei enää ole ajanmukainen ja joutuu siis häviämään, sellaisen tavarahan tuotanto, ts. sen tarjonta, on tämän pääomien karkkoutumisen vuoksi vähenevä niin kauan, kunnes tarjonta jälleen vastaa kysyntää ja tuon tavarahan hinta on siis kohonnut taas tuotantokustannuksien tasalle, tai oikeamminkin, kunnes tarjonta on laskenut alle kysynnän, ts. tavarahan hinta noussut jälleen tuotantokustannuksia korkeammaksi, *sillä tavarahan käypä hinta on aina sen tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi.*

Me näemme, että pääomat alinomaa virtaavat tuotannon-alalta toiselle. Korkea hinta saa aikaan voimakkaan pääoman virtaamisen kyseiselle alalle ja alhainen hinta voimakkaan virtaamisen siltä alalta muille.

Voisimme toisesta näkökulmasta katsoen osoittaa, että tuotantokustannukset eivät määrää ainoastaan tarjontaa, vaan myös kysynnän. Mutta se veisi meidät liian kauas käsittelemästämme asiasta.

Olemme juuri nähneet, kuinka tarjonnan ja kysynnän vaihtelut aina saattavat tavarahan hinnan jälleen tuotantokustannusten tasalle. *Tosin tavarahan todellinen hinta on aina tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi; mutta nouseminen ja laskeminen täydentävät toisiaan keskinäisesti,* niin että tietyn ajanjakson

rajoissa, kun otetaan teollisuuden luode ja vuoksi summeerattuina, tavarat vaihdetaan toisiinsa tuotantokustannuksiaan vastaavasti, ja tuotantokustannukset siis määräävät tavarain hinnan.

Tätä seikkaa, että tuotantokustannukset määräävät hinnan, ei pidä ymmärtää taloustieteilijän mielessä. Taloustieteilijät sanovat, että tavarain *keskimääräinen hinta* on tuotantokustannuksien suuruinen; se on heistä *laki*. Sitä anarkista liikettä, jossa lasku tasoittaa nousun ja nousu laskun, he pitävät sattumana. Samalla oikeudella voisi, kuten useat taloustieteilijät ovat tehneetkin, pitää lakina vaihteluja ja sattumana sitä, että tuotantokustannukset ovat määräävinä. Mutta vain näiden vaihtelujen, jotka, lähemmin katsoen, saavat aikaan mitä pelottavimpia hävityksiä ja maanjäristyksen tavoin vavisuttavat koko porvarillisen yhteiskunnan perustuksia, vain näiden vaihtelujen kulussa tuotantokustannukset määräävät hinnan. Tämän epäjärjestyksen kokonaisliike on sen järjestyksenä. Tämän teollisen anarkian kulussa, tässä kiertokulussa kilpailu tasoittaa niin sanoaksemme toisen liiallisuuden toisella.

Näemme siis, että tavarain hinnan määräävät tuotantokustannukset sillä tavalla, että niitä aikoja, jolloin tämän tavarain hinta nousee tuotantokustannuksia suuremmaksi, tasoittavat ne ajat, jolloin hinta laskee alle tuotantokustannusten, ja päinvastoin. Tällä ei luonnollisesti tarkoiteta jotakin erinäistä teollisuustuotetta, vaan vain koko teollisuudenhaaraa. Sillä ei siis myöskään tarkoiteta erinäistä teollisuudenharjoittajaa, vaan koko teollisuudenharjoittajaluokkaa.

Se, että tuotantokustannukset määräävät hinnan, on samaa kuin että hinnan määrää työaika, joka vaaditaan tavarain tuottamiseen, sillä tuotantokustannukset muodostuvat: 1. raaka-aineista ja työaseiden kulumisesta, so. niistä teollisuustuotteista, joiden tuottaminen on maksanut tietyn määrän työpäiviä ja jotka siis edustavat tiettyä työaikamäärää, ja 2. välittömästä työstä, jonka mittana samoin on aika.

Mutta samat yleiset lait, jotka yleensä sääntelevät tavarain hintaa, sääntelevät luonnollisesti myös *työpalkkaa*, *työn hintaa*.

Työn palkka tulee milloin nousemaan, milloin laskemaan, aina kysynnän ja tarjonnan suhteen mukaan, aina sen mukaan, millaiseksi muodostuu työvoiman ostajien, kapitalistien, ja työvoiman myyjien, työläisten, välinen kilpailu. Tavarain hintojen vaihteluja vastaavat ylipäänsä työpalkan vaihtelut. *Mutta näiden vaihtelujen rajoissa työn hinnan määräävät tuotantokustannukset, työaika, joka on välttämätön tämän tavarain, työvoiman, tuottamiseksi.*

Entä mitkä ovat työvoiman tuotantokustannukset?

Ne ovat ne kustannukset, jotka vaaditaan työläisen säilyttämiseksi työläisenä ja hänen kasvattamiseksi työläiseksi.

Kuta vähemmän oppiaikaa jokin työ siis vaatii, sitä pienemät ovat työläisen tuotantokustannukset, sitä alhaisempi on hänen työnsä hinta, hänen työpalkkansa. Niillä teollisuudenaloilla, joilla ei vaadita melkein mitään oppiaikaa, ja riittää pelkkä työläisen ruumiillinen olemassaolo, hänen valmistamisensa vaatimat tuotantokustannukset rajoittuvat miltei vain niihin tavaroihin, jotka ovat tarpeen pitämään hänet työkykyisenä hengissä. *Hänen työnsä hinnan määrää sen vuoksi välttämättömien elämänvälineiden hinta.*

Lisäksi on kumminkin otettava huomioon vielä eräs seikka. Tehtailija, joka laskee tuotantokustannukset ja niiden mukaisesti tuotteiden hinnan, ottaa huomioon työvälineiden kulumisen. Jos jokin kone maksaa hänelle esim. 1000 markkaa ja kuluu 10 vuodessa piloille, niin hän lisää 100 markkaa vuodessa tavarain hintaan, voidakseen kymmenen vuoden kuluttua korvata kuluneen koneen uudella. Samalla tavalla täytyy yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannuksiin laskea suvunjakamiskustannukset, minkä ansiosta työläisluokka saa mahdollisuuden lisääntyä ja korvata kuluneet työläiset uusilla. Työläisen kulumisen otetaan siis laskuun samalla tavalla kuin koneiden kulumisen.

Yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannukset ovat siis *työläisen elanto- ja suvunjakamiskustannuksia*. Työpalkka on siis näiden elanto- ja suvunjakamiskustannuksien hinta. Näin määrättyä työpalkkaa sanotaan *työpalkan minimiksi*. Tämä työpalkan minimi, kuten yleensä tavarain hinnan määräytyminen tuotantokustannusten mukaisesti, ei pidä paikkaansa *yksityiseen yksilöön*, vaan *koko lajiin* nähden. Yksityiset työläiset, miljoonat työläiset, eivät saa kylliksi voidakseen elää ja jatkaa sukuaan; mutta *koko työläisluokan työpalkka* tasottuu vaihtelujensa rajoissa täksi minimiksi.

Nyt kun olemme selittäneet niitä yleisimpiä lakeja, jotka sääntelevät työpalkan, samoin kuin jokaisen muunkin tavarain hinnan, voimme ryhtyä tutkimaan asiaa yksityiskohtaisemmin.

III

Pääoman muodostavat kaikenlaatuiset raaka-aineet, työaseet ja elämänvälineet, joita käytetään uusien raaka-aineiden, uusien työaseiden ja uusien elämänvälineiden valmistamiseen. Kaikki nämä pääoman ainesosat ovat työn luomia, työn tuotteita, *kasattua työtä*. Kasattu työ, joka palvelee uuden tuotannon välikappaleena, on pääomaa.

Niin sanovat taloustieteilijät.

Mikä on neekeriorja? Mustarotuinen ihminen. Selitys on toisen arvoinen.

Neekeri on neekeri. Vasta tiettyjen suhteiden vallitessa hänestä tulee orja. Puuvillankehruukone on kone, jolla kehrätään puuvillaa. Vain tiettyjen suhteiden vallitessa siitä tulee *pääomaa*. Noista suhteista irtireväistynä se on yhtä vähän pääomaa, kuin kulta sinänsä on *rahaa* tai sokeri sokerin hinta.

Tuotannossa eivät ihmiset vaikuta yksinomaan luontoon, vaan toisiinsakin. He tuottavat vain toimiessaan tietyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla toimintojaan keskenään. Tuottaakseen he rupeavat tiettyihin yhteyksiin ja suhteisiin toistensa kanssa, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden puitteissa he vaikuttavat luontoon, tuottavat.

Tuotannonvälineiden laadusta riippuen nämä yhteiskunnalliset suhteet, joissa tuottajat ovat toisiinsa, ne edellytykset, joiden mukaisesti he vaihtavat toimintojaan ja osallistuvat yhteiseen tuotantoon, ovat luonnollisesti erilaisia. Kun keksittiin uusi sota-ase, tuliase, niin muuttui väistämättömästi armeijan koko sisäinen järjestelmä, muuttuivat ne suhteet, joiden vallitessa yksilöt voivat muodostaa armeijan ja toimia armeijana, muuttui myös eri armeijoiden keskinäinen suhde.

Siis ne yhteiskunnalliset suhteet, joiden vallitessa yksilöt tuottavat, *yhteiskunnalliset tuotantosuhdeet, muuttuvat samalla kuin muuttuvat ja kehittyvät aineelliset tuotannonvälineet, tuotantovoimat. Tuotantosuhdeet kokonaisuudessaan muodostavat sen, mitä sanotaan yhteiskunnallisiksi suhteiksi, yhteiskunnaksi, nimittäin tietyllä historiallisella kehitysasteella olevan yhteiskunnan*, jolla on omalaatuinen, eriävä luonne. *Antiikin yhteiskunta, feodaalinen yhteiskunta, porvarillinen yhteiskunta* ovat sellaisia tuotantosuhdeiden kokonaisuuksia, joista jokainen samalla merkitsee erikoista kehitystasetta ihmiskunnan historiassa.

Myös *pääoma* on yhteiskunnallinen tuotantosuhde. Se on *porvarillinen tuotantosuhde*, porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhde. Eikö elämänvälineitä, työaseita, raaka-aineita, jotka muodostavat pääoman, ole tuotettu ja kasattu tiettyjen yhteiskunnallisten edellytyksien, määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa? Eikö niitä käytetä tiettyjen yhteiskunnallisten edellytysten, määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa uuteen tuotantoon? Ja eikö juuri tämä tietty yhteiskunnallinen luonne tee uutta tuotantoa palvelevia tuotteita *pääomaksi*?

Pääoma ei muodostu siis ainoastaan elämänvälineistä, työaseista ja raaka-aineista eikä vain aineellisista tuotteista; se muodostuu samalla *vaihtoarvoista*. Kaikki tuotteet, joista se muodostuu, ovat *tavaroita*. Pääoma ei siis ole vain tietty aineellisten tuotteiden summa, se on tavaroiden, vaihtoarvojen, *yhteiskunnallisten suureiden* summa.

Pääoma pysyy pääomana, vaikka asettaisimmekin villan sijaan puuvillan, viljan sijaan riisin, rautateiden sijaan höyrylaivat, edellyttäen kuitenkin, että puuvillalla, riisillä, höyrylaivoilla — pääoman ruumiillistumalla — on sama vaihtoarvo, sama hinta kuin villalla, jyvillä, rautateillä, joiden muodossa se ensin esiintyi. Pääoman ulkonainen muoto voi alituisesti muuttua, ilman että pääoma pienimmässäkään määrässä muuttuu.

Mutta vaikka jokainen pääoma on tietty tavaroiden, so. vaihtoarvojen summa, niin ei kumminkaan vielä jokainen tavaroiden, vaihtoarvojen, summa ole pääomaa.

Jokainen vaihtoarvojen summa on vaihtoarvo. Jokainen eri vaihtoarvo on vaihtoarvojen summa. Esimerkiksi talo, joka on 1000 markan arvoinen, on 1000 markan suuruinen vaihtoarvo. Paperiliuska, joka on pennin arvoinen, on $\frac{100}{100}$ pennin suuruinen vaihtoarvojen summa. Tuotteet, joita voi vaihtaa toisiinsa, ovat *tavaroita*. Se tietty suhde, jossa ne voi vaihtaa, muodostaa niiden *vaihtoarvon* tai rahassa ilmaistuna niiden *hinnan*. Näiden tuotteiden määrä ei voi muuttaa niiden tarkoitusta olla *tavaraa* tai esiintyä *vaihtoarvona* tai omata tietty *hintaa*. Puu on puu, olkoon se suuri tai pieni. Vaikka vaihtaisimmekin rautaa muihin tuotteisiin luodittain emmekä sentnerittäin, muuttaako se raudan luonnetta, jona on olla tavaraa, vaihtoarvo? Riippuen määrästä rauta on suurempi- tai pienempiarvoista, hinnaltaan kalliimpaa tai halvempaa tavaraa.

Kuinka jokin tavaroiden tai vaihtoarvojen summa muuttuu pääomaksi?

Siten, että se itsenäisenä yhteiskunnallisena *voimana*, ts. *yhteiskunnan eräälle osalle* kuuluvana voimana, säilyy ja lisääntyy *vaihdon kautta*, jossa vastineena on *välitön, elävä työvoima*. Pääoman välttämätön edellytys on, että on olemassa luokka, joka ei omista mitään muuta kuin työkykyisyytensä.

Vain kasatun, aikaisemman, esineellistyneen työn herruus välittömän, elävän työn yli tekee kasatun työn pääomaksi.

Pääoman olemuksena ei ole se, että kasattu työ palvelee elävää työtä uuden tuotannon keinona. Sen olemuksena on se, että elävä työ palvelee kasattua työtä tämän vaihtoarvon säilyttämisen ja lisäämisen keinona.

Mitä tapahtuu kapitalistin ja palkkatyöläisen välisessä vaihdossa?

Työläinen saa vaihdossa työvoimastaan elämänvälineitä, mutta kapitalisti saa vaihdossa elämänvälineistään työtä, työläisen tuottavan toiminnan, luovan voiman, jolla työläinen ei vain korvaa sitä, minkä hän kuluttaa, vaan *antaa kasatulle työlle suuremman arvon kuin mitä sillä ennen oli*. Työläinen saa kapitalistilta osan jo olevista elämänvälineistä. Mihin hän käyttää nämä elämänvälineet? Välittömään kulutukseen. Mutta kun

kulutan elämänvälineitä, kadotan ne korvaamattomasti, ellen sitä aikaa, minkä kuluessa nämä elämänvälineet pitävät minut elossa, käytä uusien elämänvälineiden tuottamiseen, luodakseni kulutuksen kestäessä työlläni uusia arvoja kulutuksessa häviävien arvojen tilalle. Mutta juuri tämän jalon uusintavan voiman työläinen luovuttaakin pääomalle vaihtamalla sen saamiinsa elämänvälineisiin. Hän on siis omalta osaltaan menettänyt sen kokonaan.

Ottakaamme esimerkki: vuokratilallinen maksaa päiväläiselle 5 hopeagroschenia päivältä. Näistä 5 hopeagroschenista tämä työskentelee vuokratilallisen pellolla koko päivän ja varmistaa hänelle siten 10 hopeagroschenin tulon. Vuokratilallinen ei ainoastaan saa korvatuksi niitä arvoja, mitkä hän on antanut työläiselle, vaan hän saa ne kaksinkertaisina. Hän on siis käyttänyt päiväläiselle antamansa 5 hopeagroschenia hedelmällisellä, tuottavalla tavalla. Hän on noilla 5 groschenilla ostanut juuri päiväläisen työn ja voiman, jotka ovat tuottaneet kaksinkertaista arvokkaamman määrän maantuotteita ja tehneet 5:stä groschenista 10 groschenia. Päiväläinen sitä vastoin saa tuotantovoimastaan, jonka tehon hän juuri on luovuttanut vuokraajalle, 5 hopeagroschenia ja vaihtaa ne elämänvälineisiin, jotka hän ennemmin tai myöhemmin kuluttaa. Nuo 5 groschenia on siis kulutettu kahdella tavalla: *tuottavasti* pääomaan nähden, sillä ne on vaihdettu työvoimaan¹, joka tuotti 10 groschenia, ja *tuottamattomasti* työläiseen nähden, sillä ne on vaihdettu elämänvälineisiin, jotka ovat ainaseksi kadonneet ja joiden arvon hän voi saada jälleen vain tekemällä vuokratilallisen kanssa uudelleen saman vaihdon. *Pääoma edellyttää siis palkkatyötä, ja palkkatyö edellyttää pääomaa. Ne edellyttävät kummankinpuolisesti toinen toistaan; ne tuottavat kummankinpuolisesti toisiaan.*

Tuottaako puuvillatehtaan työläinen vain puuvillakankaita? Ei, hän tuottaa pääomaa. Hän tuottaa arvoja, joita taas uudestaan käytetään siihen, että komennetaan hänen työtään ja luodaan sen avulla uusia arvoja.

Pääoma voi lisääntyä vain, kun sitä vaihdetaan työvoimaan, kun se herättää eloon palkkatyön. Palkkatyöläisen työvoima voidaan vaihtaa pääomaan vain, kun se lisää pääomaa, vahvistaa sitä valtaa, jonka orja se on. *Pääoman lisääntyminen on näin ollen proletariaatin, ts. työväenluokan, lisääntymistä.*

Kapitalistin ja työläisen edut ovat siis *samoja*, väittävät porvarit ja heidän taloustieteilijänsä. Todellakin! Työläinen tuhoutuu, ellei pääoma pidä häntä työssä. Pääoma tuhoutuu, ellei se riistä työvoimaa, ja sitä riistääkseen pääoman täytyy ostaa sitä. Mitä nopeammin lisääntyä tuotantoon määrätty

¹ Termiä „työvoimaa” ei ole lisännyt tähän kohtaan Engels, vaan se on jo tekstissä, minkä Marx julkaisi „Uudessa Reinin Lehdessä”. *Toim.*

pääoma, tuottava pääoma, mitä kukoistavampi on siis teollisuus, mitä enemmän porvaristo rikastuu, mitä paremmin käy liike, sitä enemmän kapitalisti tarvitsee työläisiä, sitä kalliimmasta työläinen myy itsensä.

Työläisen mukiinmenevän aseman ehdottomana edellytyksenä on siis tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvaminen.

Mutta mitä on tuottavan pääoman kasvaminen? Kasatun työn vallan kasvamista elävän työn suhteen. Porvariston herruuden kasvamista työtätekevän luokan suhteen. Kun palkkatyö tuottaa sitä hallitsevan vieraan rikkauden, sille vihamielisen voiman, pääoman, niin se saa tältä toimintavälineet, so. elämänvälineet, sillä ehdolla, että siitä uudestaan tulee pääoman osa, vipu, joka uudestaan panee pääoman nopeammin kasvamaan.

Väite, että pääoman edut ja työläisten edut ovat samat, merkitsee siis vain: pääoma ja palkkatyö ovat yhden ja saman suhteen kaksi puolta. Toinen edellyttää toista, samoin kuin koronkiskuri ja tuhlaaja edellyttävät toisiaan.

Niin kauan kuin palkkatyöläinen pysyy palkkatyöläisenä, hänen kohtalonsa riippuu pääomasta. Siinä on työläisen ja kapitalistin etujen paljonpuhuttu yhteisyys.

IV

Jos pääoma kasvaa, niin kasvaa palkkatyön määrä, kasvaa palkkatyöläisten luku, sanalla sanoen: pääoman valtaan joutuu suurempi määrä yksilöitä. Ja otaksukaamme suotuisin tapaus: jos tuottava pääoma kasvaa, kasvaa työn kysyntä. Siis työn hinta, työpalkka kasvaa.

Olkoon talo kuinka pieni tahansa, mutta niin kauan kuin sitä ympäröivät talot niin ikään ovat pieniä, se tyydyttää kaikki asuntoa koskevat yhteiskunnalliset vaatimukset. Mutta jos pienen talon vieren nousee palatsi, kutistuu pieni talo mökiksi. Talon pienenä todistaa nyt, ettei sen omistajalla ole lainkaan tai on vain mitä pienimpiä vaatimuksia; ja kohotkoonpa pieni talo sivistyksen edistyessä miten korkeaksi tahansa, niin jos naapuripalatsi kohoaa samassa tai vieläkin suuremmassa mitassa, on tuon suhteellisesti pienen talon asukas tunteva olonsa omien neljän seinänsä sisällä yhä epämiellyttävämmäksi, epätydyttävämmäksi, ahtaammaksi.

Työpalkan huomattava lisääntyminen edellyttää tuottavan pääoman nopeaa kasvamista. Tuottavan pääoman nopea kasvu aiheuttaa rikkauden, ylellisyyden, yhteiskunnallisten tarpeitten ja yhteiskunnallisten nautintojen yhtä nopeaa kasvua. Vaikka siis työläisen nautinnot ovat kasvaneet, niin niiden suoma yhteiskunnallinen tyydytys on pienentynyt verrattuna kapitalistin lisääntyneihin nautintoihin, jotka ovat työläiselle saavuttamattomissa, ja

verrattuna yhteiskunnan kehitysasteeseen yleensä. Tarpeemme ja nautintomme saavat alkunsa yhteiskunnasta; siksi mittaamme ne yhteiskunnan mukaan, emmekä niiden esineiden mukaan, joilla ne tyydytetään. Koska ne ovat luonteeltaan yhteiskunnallisia, ne ovat suhteellisia.

Työpalkkaa ei yleensä määrää vain niiden tavarain määrä, mitkä voim siihen vaihtaa. Se sisältää eri suhteita.

Työläinen voi lähinnä saada työvoimastaan määrätyn rahassumman. Määrääkö työpalkan vain tämä rahahinta?

16. vuosisadalla lisääntyi Euroopassa liikkeessä oleva kulta ja hopea Amerikan rikkaampien ja helpompitöiden vuorikaivosten löydön seurauksena. Kullan ja hopean arvo aleni sen vuoksi muihin tavaroihin verraten. Mutta työläiset saivat työvoimastaan rahaksi lyötyä hopeaa yhtä paljon kuin ennenkin. Heidän työnsä rahahinta pysyi samana, mutta sittenkin oli heidän työpalkkansa laskenut, sillä saman hopeamäärän vaihtaessaan he saivat vähemmän muita tavaroita. Tämä oli eräs niistä seikoista, jotka 16. vuosisadalla edistivät pääoman kasvamista, porvariston ylenemistä.

Ottakaamme toinen tapaus. Talvella 1847 kadon seurauksena nousivat välttämättömimpien elintarvikkeiden, viljan, lihan, voim, juuston jne. hinnat melkoisesti. Oletamme työläisten saaneen työvoimastaan saman määrän rahaa kuin ennenkin. Eikö heidän työpalkkansa laskenut? Laski tietenkin. Samalla rahalla saivat he nyt vaihdossa vähemmän leipää, lihaa jne. Heidän työpalkkansa laski, mutta ei siksi, että hopean arvo olisi vähentynyt, vaan siksi, että elintarvikkeiden arvo oli kasvanut.

Otaksumme vihdoin, että työn rahahinta on jäänyt samaksi, samalla kun kaikkien maanviljelys- ja teollisuustuotteiden hinta uusien koneiden käyttämisen, suotuisan vuodenajan jne. vuoksi on laskenut. Samalla rahalla voivat työläiset nyt ostaa enemmän kaikenlaisia tavaroita. Työpalkka on siis kohonnut juuri siksi, koska sen raha-arvo ei ole muuttunut.

Työn rahahinta, *nimellispalkka*, ei siis lyö yhteen *reaalipalkan* kanssa, so. niiden tavarain määrän kanssa, joita todella annetaan vaihtokaupassa työpalkasta. Kun siis puhumme työpalkan nousmisesta tai laskemisesta, meidän ei ole pidettävä silmällä yksin työn rahahintaa, *nimellispalkkaa*.

Mutta ei *nimellispalkka*, so. se rahamäärä, josta työläinen myy itsensä kapitalistille, eikä *reaalipalkka*, so. se tavaramäärä, jonka hän voi ostaa tällä rahalla, käsitä tyhjentyvästi työpalkkaan sisältyviä suhteita.

Työpalkan määrää ennen kaikkea vielä sen suhde kapitalistin voittoon; tämä on *suhteellinen*, relatiivinen työpalkka.

Reaalipalkka ilmaisee työn hinnan verrattuna muiden tavarain hintaan, jota vastoin suhteellinen työpalkka ilmaisee, minkä osan saa työn luomasta uudesta arvosta välitön työ verrattuna tuon arvon siihen osaan, jonka saa kasattu työ, pääoma.

Sanoimme yllä, s. 14¹: „Työpalkka ei siis ole työläisen osa hänen tuottamastansa tavarasta. Työpalkka on jo olemassa olevasta tavarasta se osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa”. Mutta tämä työpalkka kapitalistin täytyy saada uudelleen korvatuksi siitä hinnasta, johon hän myy työläisen tuottaman tuotteen; hänen täytyy saada se korvatuksi niin, että hänelle jäisi säännöllisesti vielä ylijäämää, joka ylittää hänen suorittamansa tuotantokustannukset, voittoa. Työläisen tuottaman tavarain myyntihinta jakaantuu kapitalistin kannalta katsoen kolmeen osaan: *ensiksi* hänen antamiensa raaka-aineiden hinnan korvaus samoin kuin hänen antamiensa välineiden, koneiden ja muiden työaseiden kulumisen korvaus; *toiseksi* hänen antamansa työpalkan korvaus ja *kolmanneksi* kaiken tämän yli jäävä osa, kapitalistin voitto. Kun ensimmäinen osa korvaa vain *ennen olleet arvot*, on selvää, että niin työpalkan korvaus kuin myös kapitalistin voitto kokonaisuudessaan otetaan *työläisen työn luomasta* ja raaka-aineisiin lisätystä *uudesta arvosta*. Ja *tässä mielessä* voimme sekä työpalkan että voiton, verrataksemme niitä toisiinsa, käsittää työläisen tuotteen osiksi.

Reaalipalkka saattaa pysyä samana, ehkä noustakin, ja silti suhteellinen työpalkka voi aleta. Otaksukaamme esim. että kaikkien elintarpeiden hinnat olisivat alenneet $\frac{2}{3}$:lla, samalla kun päiväpalkka on alennut vain $\frac{1}{3}$:lla, siis esim. 3 markasta 2 markkaan. Vaikka työläinen näillä 2 markalla saa suuremman määrän tavaroita kuin ennen 3 markalla, niin sittenkin hänen työpalkkansa on kapitalistin voittoon verrattuna pienentynyt. Kapitalistin (esim. tehtailijan) voitto on enentynyt yhdellä markalla, ts. pienemmästä määrästä vaihtoarvoja, jotka hän maksaa työläiselle, työläisen täytyy tuottaa vaihtoarvoja enemmän kuin ennen. Pääoman osa on työn osaan verrattuna kasvanut. Yhteiskunnallisen rikkauten jako pääoman ja työn kesken on tullut entistä epätasaisemmaksi. Kapitalisti komentaa samalla pääomalla suurempaa työmäärää. Kapitalistiluokan valta työväenluokkaan on kasvanut, työläisen yhteiskunnallinen asema on huonontunut, alentunut vielä astetta alemmaksi kapitalistin asemaan verraten.

Mikä on siis se yleinen laki, joka määrää työpalkan ja voiton keskinäisen suhteellisen alenemisen ja nousemisen?

Ne ovat päinvastaisessa suhteessa toisiinsa. Pääoman osa, voitto, nousee samassa suhteessa kuin työn osa, päiväpalkka, las-

¹ Ks. tätä osaa, ss. 52—53. *Toim.*

kee, ja päinvastoin. Voitto nousee samassa mitassa, kuin työpalkka laskee, ja laskee samassa mitassa, kuin työpalkka nousee.

Väitetään ehkä, että kapitalisti voi voittaa, kun hän vaihtaa edullisesti tuotteitaan toisten kapitalistien kanssa, kun hänen tavarainsa kysyntä nousee joko sitten uusien markkinoiden avautumisen seurauksena tai vanhoilla markkinoilla tapahtuneen tarpeiden hetkellisen kasvun seurauksena jne.; että siis kapitalistin voitto voi lisääntyä toisten kapitalistien kustannuksella riippumatta työpalkan, työvoiman vaihtoarvon, nousemisesta ja laskemisesta; tai että kapitalistin voitto voi nousta myös työkalujen parantamisen, luonnonvoimien uudenlaisen käytön tms. ansiosta.

Ensiksikin täytyy myöntää, että tulos jää samaksi, vaikka se olisikin johdettu päinvastaisella tavalla. Voitto ei tosin ole noussut sen tähden, että työpalkka on laskenut, mutta, työpalkka on laskenut sen tähden, että voitto on noussut. Kapitalisti on samalla vieraan työn määrällä ostanut suuremman määrän vaihtoarvoja, maksamatta silti työstä enemmän; ts. työstä maksetaan siis vähemmän verrattuna puhtaaseen tuloon, jonka se tuottaa kapitalistille.

Lisäksi huomautamme, että tavarain hintojen vaihteluista huolimatta jokaisen tavaran keskimääräisen hinnan, so. sen suhteen, jossa tavara vaihdetaan muihin tavaroihin, määräävät tavarain *tuotantokustannukset*. Sen tähden kapitalistiluokan keskinäisestä puljutuksesta johtuvat vahingot tasoittuvat ehdottomasti. Koneiden parantaminen ja luonnonvoimien uudenlainen käyttö tuotannon palvelukseen tekevät siis mahdolliseksi luoda tietyissä työajassa, samalla työn ja pääoman määrällä suuremman määrän tuotteita, muttei suinkaan suurempaa määrää vaihtoarvoja. Jos kehruukonetta käyttämällä voinkin tunnissa valmistaa lankaa kaksi kertaa enemmän kuin ennen kehruukoneen keksimistä, esim. sata naulaa viidenkymmenen asemesta, niin en noista sadasta naulasta ajan pitkään saa vaihtaessa enempää tavaraa kuin ennen viidestäkymmenestä, koska tuotantokustannukset ovat alenneet puolella eli koska samoilla kustannuksilla voin tuottaa kaksinkertaisen määrän tuotetta.

Vihdoin, missä suhteessa jonkin maan tai koko maailmanmarkkinoiden kapitalistiluokka, porvarit jakanevatkin keskenään tuotannon puhtaan tulon, on tämän puhtaan tulon kokonaissummana aina kuitenkin vain se summa, jolla välitön työ on kaiken kaikkiaan lisännyt kasattua työtä. Tämä kokonaissumma kasvaa siis samassa suhteessa, jossa työ lisää pääomaa, so. samassa suhteessa, jossa voitto nousee työpalkkaan verrattuna.

Näemme siis, että silloinkin kun pysymme *pääoman ja palkkatyön suhteiden puitteissa, pääoman edut ja palkkatyön edut ovat aivan vastakkaiset.*

Pääoman nopea lisääntyminen on samaa kuin voiton nopea lisääntyminen. Voitto voi lisääntyä nopeasti vain, jos työn hinta, jos suhteellinen työpalkka, laskee yhtä nopeasti. Suhteellinen työpalkka voi laskea, vaikka reaalipalkka yhdessä nimellispalkan, työn raha-arvon kanssa, nousisikin, ellei se vain nouse samassa suhteessa kuin voitto. Jos esim. hyvinä liikeaikoina työpalkka nousee 5 prosentilla, mutta voitto sitävastoin 30 prosentilla, niin suhteellinen, relatiivinen, työpalkka ei ole *suurentunut*, vaan se on *pienentynyt*.

Jos siis työläisen tulot suurenevatkin pääoman nopeasti kasvaessa, niin samanaikaisesti suurenee myös se yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa työläisen kapitalistista, samanaikaisesti kasvaa myös pääoman valta työn yli, työn riippuvaisuus pääomasta.

Väite, että työläiselle olisi etua pääoman nopeasta kasvamisesta, merkitsee vain: kuta nopeammin työläinen lisää vierasta rikkautta, sitä suurempia muruja putoaa hänelle, sitä useampia työläisiä voidaan pitää työssä ja elossa, sitä suuremmaksi voi paisua pääomasta riippuvaisten orjien joukko.

Olemme siis nähneet:

Työväenluokalle *edullisinkaan tilanne, pääoman mahdollisimman nopea kasvaminen*, niin suuressa määrin kuin se parantaneekin työläisen aineellista toimeentuloa, ei kumminkaan poista työläisen etujen ja porvarin etujen, kapitalistin etujen, vastakkaisuutta. *Voitto ja työpalkka* ovat yhä edelleen *vastakkaisessa suhteessa toisiinsa*.

Jos pääoma kasvaa nopeasti, niin työpalkka voi nousta; suhteettomasti nopeammin kasvaa kuitenkin pääoman voitto. Työläisen aineellinen asema on parantunut, mutta hänen yhteiskunnallisen asemansa kustannuksella. Yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa hänet kapitalistista, on laajentunut.

Vihdoin:

Väite, että tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvaminen olisi palkkatyölle edullisin ehto, merkitsee vain: kuta nopeammin työväenluokka lisää ja suurentaa sille vihamielistä voimaa, sitä hallitsevaa vierasta rikkautta, sitä suotuisammin ehdoin suodaan sen työskennellä uudestaan tämän porvarillisen rikkauten lisäämiseksi, pääoman vallan lisäämiseksi, tyytyväisenä, että se itse takoo itselleen kultakahleita, joista porvaristo kiskoo sitä perässään.

V

Ovatko *tuottavan pääoman lisääntyminen ja työpalkan nousu* todellakin niin erottamattomasti sidotut toisiinsa, kuin porvarilliset taloustieteilijät väittävät? Emme saata sokeasti uskoa heitä. Emme saata uskoa heitä siinäkään, että kuta rasvaisempi pää-

oma on, sitä paremmin syötetään sen orjia. Porvaristo on liian valistunut, se laskelmoi liian hyvin omaksuakseen feodaaliherran ennakkoluuloja, joka prameili palvelusväkensä loistolla. Porvariston olemassaolon ehdot pakottavat sen laskelmoimaan.

Meidän täytyy siis tutkia asiaa lähemmin:

Miten vaikuttaa tuottavan pääoman kasvu työpalkkaan?

Jos porvarillisen yhteiskunnan tuottava pääoma kokonaisuudessaan kasvaa, niin tapahtuu työn *monipuolisempaa* kasaamista. Lisääntyy sekä pääomien lukumäärä että niiden suuruus. Pääomien *lukumäärän lisääntyminen* lisää *kapitalistien keskinäistä kilpailua*. Pääomien *suuruuden lisääntyminen* tekee mahdolliseksi *viiedä teollisuuden taistelutantereelle entistä valtavampia työläisarmeijoita, joilla on jättiläismäiset sotavälineet*.

Kapitalisti voi lyödä toisen laudalta ja vallata hänen pääomansa vain myymällä halvemmalla. Voidakseen myydä halvemmalla häviöön joutumatta, hänen täytyy tuottaa halvemmalla, ts. enentää mahdollisimman paljon työn tuotantovoimaa. Mutta työn tuotantovoimaa enennetään ennen kaikkea *suuremman työnjaon, koneiden* kaikinpuolisen käytäntöönottamisen ja alituisen parantamisen avulla. Mitä suurempi on työläisarmeija, jonka kesken työ jaetaan, kuta valtavammissa mitassa otetaan käytäntöön koneistoa, sitä suurempi on tuotantokustannusten suhteellinen väheneminen, sitä hedelmällisempää tulee olemaan työ. Kapitalistien kesken syntyy sen vuoksi kaikinpuolinen kilpailu työnjaon ja koneiston enentämiseksi ja niiden käyttämiseksi mahdollisimman suuressa mitassa.

Miten menettelee kapitalisti, jos hän on suuremman työnjaon, uusien koneiden käyttämisen ja parantamisen, luonnonvoimien edullisemmän ja laajemman käyttämisen ansiosta löytänyt keinon luoda samalla työmäärällä tai kasatun työn samalla määrällä suuremman määrän tuotteita, tavaroita, kuin hänen kilpailijansa, jos hän esim. samassa työajassa, jossa hänen kilpailijansa kutovat puolen kyynärää palttinaa, tuottaa koko kyynärän?

Hän voisi edelleenkin myydä puolen kyynärää palttinaa entiseen markkinahintaan, mutta sillä tavalla hän ei voisi lyödä vastustajiaan laudalta eikä suurentaa omaa menekkiään. Mutta samassa määrässä, kuin hän on laajentanut tuotantoaan, on lisääntynyt myös hänen menekintarpeensa. Tehokkaammat ja kalliimmat tuotannonvälineet, jotka hän on herättänyt eloon, antavat hänelle tosin *mahdollisuuden* myydä tavaroita halvemmalla, mutta samalla ne *pakottavat* hänet *myymään enemmän tavaroita*, valloittamaan tavaroilleen verrattomasti suurempia markkinoita; kapitalistimme on myyvä siis puoli kyynärää palttinaa halvemmalla kuin hänen kilpailijansa.

Mutta kapitalisti ei myy koko kyynärää siitä hinnasta, josta hänen vastustajansa myyvät puoli kyynärää, vaikka koko kyynä-

rän tuottaminen ei maksa hänelle enempää kuin muille puolen kyynärän tuottaminen. Muutoinhan hänelle ei tulisi mitään lisävoittoa, vaan hän saisi vaihdossa takaisin vain tuotantokustannuksensa. Hänen mahdollisesti suuremmat tulonsa johtuisivat siitä, että hän on pannut liikkeelle suuremman pääoman, mutta ei siitä, että hän olisi käyttänyt pääomaansa paremmin kuin toiset. Sitä paitsi hän saavuttaa sen päämäärän, jonka hän tahtoo saavuttaa, jos hän asettaa tavaransa hinnan vain muutamia prosentteja alhaisemmaksi kuin hänen kilpailijansa. *Myy-mällä halvemmalla* kuin he hän lyö heidät laudalta, valloittaa ainakin osan heidän menekistään. Ja lopuksi muistakaamme se, että käypä hinta aina on *tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi*, riippuen siitä, onko tavarann myynti tapahtuva teollisuudelle suotuisana vai epäsuotuisana vuodenaikana. Sen mukaan, onko palttinakyynärän markkinahinta siihenastisia tavallisia tuotantokustannuksia pienempi tai suurempi, vaihtelevat ne prosenttimäärät, jotka kapitalisti, joka on käyttänyt uusia, tuottavampia tuotannonvälineitä, saa myynnissä todellisten tuotantokustannusten yli.

Kapitalistimme *etuoikeus* ei kuitenkaan kestä kauan; toiset kilpailevat kapitalistit ottavat käyttöön samoja koneita, saman työnjaon, ottavat ne käyttöön samassa tai suuremmassa mitassa, ja tämä käyttöönotto tulee niin yleiseksi, että palttinan hinta *laskee uusiakin eikä vain entisiä tuotantokustannuksia pienemmäksi*.

Kapitalistit ovat siis toisiinsa nähden samassa asemassa, jossa he olivat *ennen* uusien tuotannonvälineiden käyttöönottamista, ja jos he noilla välineillä saattoivat valmistaa samaan hintaan kaksinkertaisen määrän tuotteita, niin *nyt* heidän on pakko myydä kaksinkertainen määrä tavaraa *alle* vanhan hinnan. Näiden uusien tuotantokustannusten tasalla alkaa sama leikki uudestaan. Suurempi työnjako, enemmän koneita, työnjaon ja koneistojen käytön suuremmat mittasuhteet. Ja kilpailu synnyttää taas saman vastavaikutuksen tätä tulosta vastaan.

Näemme, kuinka tuotantotapa, tuotannonvälineet ovat alinomaisten mullistusten, vallankumousten alaisia, *kuinka työnjako aiheuttaa väistämättömästi suuremman työnjaon, koneiden käyttö suuremman koneiden käytön, suuressa mitassa tapahtuva työnteke vielä suuremmissa mitassa tapahtuvan työnteon*.

Tämä on se laki, joka yhä uudelleen heittää porvarillisen tuotannon vanhoilta raiteiltaan ja pakottaa pääoman jännittämään työn tuotantovoimia, *syystä että* se ennen on niitä jännittänyt, laki, joka ei suo pääomalle mitään lepoa ja alinomaa kuis-kii: Eteenpäin! Eteenpäin!

Tämä ei ole mikään muu kuin se sama laki, joka kaupan

kausivaihtelujen rajoissa välttämättömästi *tasottaa* tavarann hinnan tavarann *tuotantokustannuksien mukaiseksi*.

Kuinka mahtavia tuotannonvälineitä kapitalisti ottaneekin käytäntöön, kilpailu yleistää nämä tuotannonvälineet, ja siitä hetkestä alkaen, jolloin se on ne yleistänyt, kapitalistin pääoman suuremmasta hedelmällisyydestä on ainoana seurauksena se, että hänen täytyy nyt *samasta hinnasta* toimittaa tuotteita 10, 20, 100 kertaa enemmän kuin ennen. Mutta koska hänen nyt on saatava kaupaksi ehkä 1000 kertaa enemmän kuin ennen, tasatakseen myyntihinnan laskun lisäämällä myytävän tuotteen määrää ja koska nyt on välttämättömästi myytävä paljon enemmän ei vain suuremman voiton saamisen, vaan tuotantokustannusten korvaamisen vuoksi — itse tuotantokalustohan tulee, kuten olemme nähneet, yhä kalliimmaksi — ja koska tästä joukkomyynnistä on tullut paitsi hänen, myös hänen kilpailijansa elinkysymys, niin vanha taistelu alkaa *sitä tuimempänä, kuta hedelmällisempiä jo keksityt tuotannonvälineet ovat. Työnjako ja koneiden käyttö tulevat siis edelleenkin edistymään verrattomasti suuremmassa mitassa.*

Olkoon käytettyjen tuotannonvälineiden voima millainen tahansa, kilpailu pyrkii riistämään pääomalta tämän voiman kultaiset hedelmät alentamalla tavarann hintaa tuotantokustannuksien tasalle, siis siten, että samassa mitassa kuin käy mahdolliseksi tuottaa halvemmalla, ts. tuottaa enemmän samalla työmäärällä, se tekee tuotannon halventamisen, yhä suurempien tuotemäärien toimittamisen samasta hintasummasta, käskäväksi laiksi. Kapitalisti ei ole siis ponnistuksillaan voittanut muuta kuin velvollisuuden tuottaa samassa työajassa enemmän, sanalla sanoen *vaikeammat ehdot pääomansa käyttämiselle*. Siis samalla kun kilpailu vainoaa häntä tuotantokustannuslaillansa ja suuntaa jokaisen asean, jonka hän on takonut voittaakseen kilpailijansa, häntä itseään vastaan, kapitalisti pyrkii alinomaa pettämään kilpailua, ottamalla herkeämättä käytäntöön uusia, tosin kalliimpia, mutta halvemmalla tuottavia koneita ja uusia työnjakoja entisten tilalle eikä odota, milloin kilpailu vanhentaa entiset.

Jos nyt kuvittelemme mielessämme *koko maailmanmarkkinoiden* olevan yht'aikaa tämän kuumeisen kiihkon vallassa, käsitämme, kuinka pääoman kasvaminen, kasaantuminen ja keskittyminen johtaa keskeyttömään, itse itsensä kumoavaan ja yhä jättiläismäisemmässä mitassa tapahtuvaan työnjakoon, uusien koneiden soveltamiseen ja vanhojen parantamiseen.

Mutta miten nämä seikat, jotka ovat erottamattomasti sidotut tuottavan pääoman kasvuun, vaikuttavat työpalkan määräytymiseen?

Suurempi *työnjako* mahdollistaa sen, että *yksi* työläinen voi tehdä 5, 10, 20 työläisen työn; se lisää siis työläisten keskinäistä

kilpailua 5-, 10-, 20-kertaiseksi. Työläiset eivät kilpaile keskenään vain myymällä työvoimaansa toinen toistaan halvemmalla; he kilpailevat myös siten, että *yksi* työläinen tekee 5, 10, 20 työläisen työn; ja pääoman soveltama ja yhä lisäämä *työnjako* pakottaa työläiset tämänlaatuiseen kilpailuun.

Edelleen. Samassa määrässä, kuin *työnjako* lisääntyy, työ *yksinkertaistuu*. Työläisen erikoinen taitavuus menettää arvonsa. Hän muuttuu tavalliseksi, tylsäksi tuotantovoimaksi, jolta ei vaadita ruumiillista eikä henkistä pontevuutta. Hänen työnsä muuttuu työksi, jota voivat tehdä kaikki. Kilpailijoita tulee hänelle sen vuoksi joka taholta, ja muistakaamme lisäksi se, että kuta yksinkertaisempaa, kuta helpommin opittavaa työ on, kuta vähemmän tuotantokustannuksia vaatii sen oppiminen, sitä alemmaksi laskee työpalkka, sillä senkin, kuten jokaisen muunkin tavaran hinnan, määräävät tuotantokustannukset.

Siis samassa määrässä kuin työ lakkaa tuottamasta tyydytystä ja tulee inhottavammaksi, samassa määrässä lisääntyy kilpailu ja laskee työpalkka. Työläinen koettaa pitää työpalkkaa ennallaan tekemällä enemmän työtä: hän joko tekee useamman tunnin työtä tai tuottaa tunnissa enemmän. Häden pakottamana hän voimistaa siis vieläkin enemmän työnjaon turmiollisia vaikutuksia. Tuloksena on: *mitä enemmän hän tekee työtä, sitä vähemmän hän saa palkkaa* ja tämä aiheutuu yksinkertaisesti siitä, koska hän samassa mitassa aiheuttaa kilpailua työtovereidensa suhteen, tekee heistä sen vuoksi itselleen kilpailijoita, jotka tarjoutuvat työhön yhtä huonoilla ehdoilla kuin hän itsekin; koska hän siis viime kädessä *luo itse itselleen kilpailua, itse itselleen työläisluokan jäsenenä.*

Koneiden vaikutus on sama, mutta mittasuhteiltaan paljon laajempi, koska ne korvaavat taitavat työläiset taitamattomilla, miehet naisilla, täysikasvuiset lapsilla, koska koneet siellä, missä ne ensi kerran otetaan käytäntöön, heittävät käsityöläisiä joukoittain kadulle ja siellä, missä niitä kehitetään, parannetaan ja korvataan tuottoisammilla koneilla, syrjäyttävät työstä pienempiä työläisryhmiä. Olemme yllä pikapiirroin kuvanneet kapitalistien keskinäistä teollista sotaa; *tälle sodalle on ominaista se, ettei siinä taisteluja voiteta niinkään työläisarmeijan pestaamisella kuin erottamalla työläisiä työstä. Sotapäälliköt, kapitalistit, kilpailevat keskenään siitä, kuka voi eniten erottaa teollisuuden sotamiehiä palveluksesta.*

Taloustieteilijät kertovat tosin meille, että työläiset, jotka koneiden vuoksi ovat tulleet liioiksi, löytävät *uus*ia toiminta-aloja.

He eivät uskalla suoraan väittää, että samat työläiset, jotka erotettiin työstä, saavat paikkoja uusilla työaloilla. Tosiasiat huutaisivat liian äänekkäästi tätä valetta vastaan. He väittävät oikeastaan vain, että *uus*ia toiminta-aloja avautuu *toisille* työ-

väenluokan osille, esim. sen nuoren työläissukupolven osalle, joka jo oli valmis astumaan hävinneelle teollisuusosalalle. Se on luonnollisesti suuri hyvitys poisjoutuneille työläisille. Herroilta kapitalisteilta ei ole puuttuva tuoretta riistettävää lihaa ja verta; annetaan kuolleitten haudata kuolleensa. Tällä porvarit lohduttavat pikemminkin itseään kuin työläisiä. Jos koneet tuhoaisivat koko palkkatyöläisten luokan, miten kamalaa se olisikaan pääomalle, joka ilman palkkatyötä lakkaa olemasta pääomaa!

Mutta otaksukaamme, että ne, jotka koneet suoranaisesti tunkivat pois työstä, ja koko se osa uutta sukupolvea, joka jo odotti tätä työtä, *saa uutta työtä*. Onko uskottavaa, että siitä maksetaan niin paljon kuin menetetyistä? *Se sotisi kaikkia taloudellisia lakeja vastaan*. Olemme nähneet, kuinka nykyaikaisen teollisuuden seurauksena monimutkaisemmat, vaativammat työt vaihdetaan alati yksinkertaisempiin, vaatimattomimpiin.

Kuinka voisivat siis työläisjoukot, jotka koneet ovat syrjäyttäneet pois joltain teollisuusosalalta, löytää turvaa toiselta alalta muutoin kuin ehdolla, että siellä *maksetaan vähemmän, huonommin?*

Poikkeuksena on mainittu ne työläiset, joiden työnä on itse koneiden valmistaminen. Mikäli teollisuudessa tullaan tarvitsemaan ja käyttämään enemmän koneita, täytyy koneiden määrän, siis koneiden valmistuksen ja siis koneiden tuotannossa työskentelevien työläisten määränkin välttämättömästi lisääntyä, ja tällä teollisuusosalalla käytettävien työläisten tulisi olla taitavia, vieläpä sivistyneitäkin.

Vuodesta 1840 alkaen on tämä jo ennenkin vain puoliksi tosi väite menettänyt kaiken todenmukaisuuden, koska koneiden valmistamiseen käytetään yhä monipuolisempia koneita aivan yhtä suuressa määrin kuin puuvillalangan valmistamiseen, ja koneiden valmistuksessa työskentelevät työläiset voivat, hyvin taidokkaihin koneisiin verraten, täyttää vain sangen yksinkertaisten koneiden paikan.

Mutta koneen syrjäyttämän miehen asemesta saa tehtaassa työtä ehkä *kolme* lasta ja *yksi* vaimo! Entä eikö miehen palkan täytynyt riittää kolmelle lapselle ja vaimolle? Eikö työpalkan minimin täytynyt riittää rodun säilyttämiseen ja lisäämiseen? Mitä todistaa näin muodoin tämä porvariston lempilause? Ei muuta kuin että *yhden* työläisperheen ylläpitämiseen käytetään nyt neljä kertaa enemmän työläiselämää kuin ennen.

Teemme yhteenvedon: *Mitä enemmän kasvaa tuottava pääoma, sitä enemmän laajenee työnjako ja koneiden käyttö. Mitä enemmän työnjako ja koneiden käyttö laajenevat, sitä kovemmaksi käy työläisten keskinäinen kilpailu, sitä enemmän pienenee heidän palkkansa.*

Ja lisäksi työväenluokka saa täydennystä *yhteiskunnan*

ylemmistä kerroksista; työväenluokkaan suistuu suuri joukko pienteollisuudenharjoittajia ja pikkukoroillaeläjiä, joiden ei auta muuta kuin kiireimmän kautta kohottaa käsivartensa työläisten käsivarsien rinnalle. Kohotettujen ja työtä pyytävien käsivarsien metsä tulee siten yhä tiheämmäksi, mutta itse käsivarret yhä laihemmiksi.

On itsestään selvää, ettei pienteollisuudenharjoittaja voi kestää sotaa, jossa ensimmäisiä edellytyksiä on, että tuotetaan yhä suuremmassa mitassa, ts. ollaan nimenomaan suur- eikä suinkaan pienteollisuudenharjoittajia.

Lienee kaikei tarpeetonta selittää pitemmälti kaikkea sitä, että pääoman korko pienenee samassa mitassa, kuin pääomien suuruus ja lukumäärä lisääntyvät, kuin pääoma kasvaa, että sen vuoksi pikkukoroillaeläjä ei voi enää elää koroillaan, vaan hänen täytyy siis ryhtyä harjoittamaan teollisuutta, mennä siis pienteollisuudenharjoittajain riveihin ja lisätä siten niiden lukumäärää, joita odottaa siirtyminen proletariaattiin.

Vihdoin samassa mitassa kuin yllä kuvattu prosessi pakottaa kapitalistit käyttämään yhä suuremmassa mitassa jo olemassa-olevia jättiläismäisiä tuotannonvälineitä ja panemaan tässä tarkoituksessa liikkeelle kaikki luoton vieterit, samassa mitassa lisääntyvät teolliset maanjäritykset, joiden aikana kauppa- maailma säilyy vain siten, että se uhraa osan rikkautta, tuotteita, jopa tuotantovoimiakin manalan jumalille — sanalla sanoen, lisääntyvät *pulat*. Ne käyvät yhä lukuisammiksi ja ankaramiksi jo senkin vuoksi, että sitä mukaa kuin kasvaa tuotteiden määrä, siis laajempien markkinoiden tarve, maailmanmarkkinat supistuvat yhä enemmän ja uusia markkinoita jää käytettäväksi yhä vähemmän, sillä jokainen edellinen pula on saattanut maailmankaupan alaiseksi ennen valloittamattomia tai sellaisia markkinoita, joita kauppa oli käyttänyt hyväksi vain pintapuolisesti. Mutta pääoma ei *elä* ainoastaan työstä. Kuin ylhäinen barbaariherra se vie mukanaan hautaan orjiensa, pulliin sortuvien työläisten ruumiit, kokonaisia työläishekatombeja. Näemme siis: *jos pääoma kasvaa nopeasti, niin verrattomasti nopeammin kasvaa työläisten keskinäinen kilpailu, ts. sitä enemmän vähenevät suhteellisesti työläisluokan työnsaantimahdollisuudet, elämänvälineet, ja siitä huolimatta pääoman nopea kasvaminen on palkkatyön suotuisin edellytys.*

Luennot, jotka K. Marx piti 14.—30. pnä joulukuuta 1847

Julkaistu ensi kerran „Neue Rheinische Zeitung“ lehdessä 5.—8. ja 11. pnä huhtikuuta 1849

Ilmestyneet erillisenä kirjavana F. Engelsin toimittamina ja hänen esipuheellaan varustettuina Berliinissä 1891

Julkaistaan kirjasten tekstin mukaan Suomennos saksasta